

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

«Еко» та «Етно» - діяльність публічних бібліотек

Методичні матеріали

Черкаси 2020

Укладачка
Редакторка

І Терещенко
В. Величко

«Еко» та «Етно» - діяльність публічних бібліотек :
Методичні матеріали / Комун. закл. «Обл. універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкас. облради; [уклад. І. В. Терещенко]. – Черкаси: [б.в.], 2020. – 16 с.

УДК 021(477.46)(048)
А64

© Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради, 2020

Серед основних напрямків роботи публічних бібліотек області особливе місце відводиться еколого-просвітницької та етнічній діяльності.

Популяризація екологічних знань у бібліотеках має ґрунтуватись на систематичності, послідовності, комплексному підході та сучасних формах роботи з користувачами. Головну роль в еколого-просвітницькій діяльності відіграє вміння бібліотекарів знаходити і в повному обсязі надавати користувачам інформацію, що несе в собі екологічні знання.

Для всебічного розвитку системи просвіти користувачів необхідно активно використовувати як "внутрішні" так і "зовнішні" форми роботи, а саме: співпрацювати з державними, громадськими організаціями та установами, навчальними закладами, творчими спілками, культосвітніми закладами, засобами масової інформації. Форми співробітництва можуть бути різні, зокрема: спільне проведення семінарів, конференцій, круглих столів, днів інформації, конкурсів, акцій тощо.

Використання *новітніх технологій*. Значно розширить сферу діяльності бібліотек. Традиційні форми роботи потрібно супроводжувати мультимедійним показом, відео-переглядами, електронною демонстрацією фрагментів книг, ілюстрацій тощо.

Доцільно звернути увагу на рух «**Green library**» (Зелені бібліотеки), який розвивається по всьому світу вже 20 років і пов'язаний з участю бібліотек у захисті довкілля. «Зелені бібліотеки» пропонують пов'язані з екологією послуги, літературу й електронні ресурси, демонструючи со-

ціальну роль і відповідальність бібліотек як лідерів екологічної культури. Приєднуйтеся, публікуйте новини та обмінюйтесь досвідом!

Пропонуємо створити у бібліотеці *унікальний екологічний простір*, що буде надавати теоретичну та прикладну інформацію на екологічну тематику для користувачів, який включатиме:

- креативний екодизайн (природні кольори, натуральні матеріали)
- елементи декору з переробних матеріалів (вторсировини)
- підбірку літератури та електронних носіїв на екологічну тему та навколишній світ
- тематичну програму (лекції та майстер-класи з екологічної тематики, сортування сміття та переробки, екоklub, інше)

Цікавими і корисними формами роботи можуть стати:

- онлайн-презентація « Життя в краплині води» до Всесвітнього дня води;
- до Дня довкілля віртуальна виставка «Екологія краю: тривоги і надії»;
- онлайн-експедиція «Гаємниці нашої природи» до Всесвітнього дня Землі;
- онлайн огляд літератури «Чорнобиль: книга пам'яті» до Дня Чорнобильської трагедії;
- віртуально екологічна виставка «Довкілля б'є на сполох»;

- екологічні акції до Всесвітнього дня навколишнього середовища . У рамках акції презентуються тематичні виставки літератури, проводяться бесіди, розповсюджуються буклети.

Популяризації екологічних знань сприятимуть книжково - ілюстративні виставки: «ЕКО- нашого регіону» (виставка-факти), «Екологія, людина, суспільство», «Сталий розвиток України: суть проблеми та перспективи», «Живої природи душа промовляє» тощо. На сайті бібліотеки варто підготувати віртуальні виставки з актуальних питань охорони довкілля .

Рекомендуємо вам використовувати в роботі електронний **посібник «Чотири простори бібліотеки: модель діяльності»**, що презентувала ВГО Українська бібліотечна асоціація, з практичними рекомендаціями для створення в Україні бібліотек з низкою інноваційних сервісів та можливостей (<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/.pdf>). Посібник - це дієвий практичний інструмент, який може допомогти трансформувати бібліотеки об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в центри культури, освіти й спільноти, де в мешканців буде можливість отримувати потрібні знання, розвивати творчі здібності й креативність, розкривати таланти та цікаво й з користю проводити вільний час. Сам посібник знаходиться у відкритому доступі в онлайн-бібліотеці порталу "Децентралізація" та на сайті УБА. В ньому зібрана низка практичних порад щодо створення та наповнення чотирьох просторів інноваційної бібліотеки: навчання, натхнення, зустрічей та подій. Всі вони підкріплені прикладами інноваційних

проектів, які сьогодні реалізують бібліотеки в різних куточках України.

Серед інноваційних форм обслуговування, яку бажано запроваджувати в практику роботи, є прес-кліпінг. Прес-кліпінг, або моніторинг преси, подає повнотекстову тематичну добірку матеріалів, виявлених із періодичних видань. Різновидом такої продукції мають стати персональні електронні газети, що містять інформацію, яка відбирається в реальному часі із багатьох джерел за певною ознакою і надається користувачеві в електронному вигляді. Базою для здійснення прес-кліпінга виступають інтернет-ресурси, електронні архіви періодичних видань, а також спеціальне програмне забезпечення, що дозволяє проводити швидкий пошук відповідно до запитів користувачів. Наприклад, прес-кліпінг: «Періодика-вікно в світ екологічної проблеми», «Поширення ГМО в Україні, наслідки для довкілля та людини», така інформація оперативна, береться з першоджерел та викликає зацікавленість у користувачів.

Важливим напрямком екологічно – просвітницької діяльності є створення в бібліотеках *центру екологічного краєзнавства*: «Край і екологія». Діяльність центру має бути спрямована на більш поглиблене вивчення екологічних станів, факторів та характеристик регіону, налагодження тісної співпраці з урядовими та неурядовими організаціями, екологами, фахівцями природоохоронних установ.

У роботі центру екологічного краєзнавства використовуються різноманітні форми роботи, а саме:

- проведення семінарів, конференцій, круглих столів, днів інформації, конкурсів, акцій тощо;

- участь у природоохоронних проектах;

- екотуризм, створення віртуальних еко - маршрутів.

Цікавими для користувачів стануть такі бібліотечні заходи:

- еко-лото «Дивосвіт рідної природи»;

- екологічна бесіда-кросворд «Незвичайні пригоди чарівниці природи»;

- дискусія «Що ми охороняємо – природу чи власне життя?»;

- еко-бумеранг «Що буде, якщо?...»;

- літературні конкурси «Еко-журналіст» (на кращий твір екологічної тематики – есе, замальовку, малюнок, репортаж);

- літературна експедиція «Природа нам сигналізує SOS»;

- природнича вікторина «Доля рідної природи – у моїх руках»;

- години екологічних роздумів «Нам з цією землею жити разом судилось»;

- огляд літератури «Степова аптека» – про лікарські рослини рідного краю;

- бібліотечні замальовки «Поезія рідної природи», «Дивосвіт домашнього доквілля» (цикл ілюстрованих бібліографічних оглядів);

- експрес-бюлетень «Екологічний барометр громади». Ці та інші заходи ви можете приурочити до екологічної акції.

Під час проведення заходів доцільно використовувати мультимедійні технології, виступи супроводжувати демонстрацією слайдів, відеофільмів, що сприяють кращому засвоєнню інформації.

Важливим напрямком екологічної культури є еко-краєзнавство, куди включений і еко-туризм. Це нове бачення традиційних для бібліотекарів краєзнавчих проблем під кутом зору екології, та їх ув'язку з екологічною ситуацією в конкретній місцевості. Передусім, це явний поворот до читача, до його інтересів, долучення до соціально значимих справ по охороні рідної природи.

Роботу книгозбірень *необхідно активно висвітлювати на власних сайтах, блогах, в соціальних мережах*, а також на сайтах громади, районних та міських державних адміністрацій . На сторінках місцевої періодики та радіо може вести свою рубрику, де щомісячно інформувати жителів про екологічні проблеми регіону та шляхи їх вирішення.

Участь у науково-практичних конференціях, семінарах, присвячених розв'язанню екологічних проблем, впливає на підвищення екологічної культури і самих бібліотечних працівників.

Такий широкий спектр можливостей здійснення екологічно краєзнавчої діяльності дозволяє залучати користувачів різних вікових груп з найрізноманітнішими вподобаннями, що сприяє створенню позитивного іміджу бібліотечного закладу в громаді.

Бібліотечні заклади мають стати необхідною ланкою в системі безперервної екологічної освіти, безпосередніми

активними учасниками у формуванні активної життєвої позиції громади у сфері поліпшення екологічної ситуації та охорони природного середовища і довкілля. Для того, щоб організувати цю роботу ефективно, бібліотечним закладам необхідно: вивчати інформаційні потреби користувачів з екологічної тематики, формувати інформаційні ресурси з екології та суміжних наук, організовувати обслуговування запитів користувачів на основі сучасних інформаційних технологій, формувати нові форми співробітництва з державними і громадськими організаціями, що працюють у галузі екології.

В Україні сьогодні зростає суспільний інтерес до історії українського народу і численних етносів, які мешкають на її території. У загальному руслі розвитку поліетнічної культури народу України важливо поповнювати знання з історії й етнографії усіх, у тому числі й нечисленних народів, відновлювати їхню етнічну історію, етапи заселення України.

Наша країна багатонаціональна, і хоча переважають українці, вона стала другою батьківщиною для росіян, білорусів, поляків, азербайджанців, євреїв, циган, молдаван..

Популяризація національних культур через мережу бібліотек є пріоритетним напрямом у реалізації української державної Етнополітики.

Бібліотекам належить вагоме місце у формуванні об'єднуючого духу громадян різних етнічних груп. Ознайомленню користувачів з культурою, традиціями національних меншин, що проживають на території кожного регіону, та формуванню дружніх взаємовідносин між предста-

вниками різних національностей сприяють фольклорні національні свята, Свята національної кухні, Дні національної книги, Дні дружби, Дні єврейської культури, польської, білоруської, молдовської, азербайджанської, Свята національного костюма, фестивалі фольклору.

Бібліотечне обслуговування етнічних громад необхідно проводити у співпраці з усіма установами, зацікавленими у розвитку діалогу національних культур. Прикладом такої співпраці можуть служити зустрічі з відомими людьми з числа меншин, інформаційні програми, театральні постановки, релігійні свята, зустрічі з видатними людьми, дні дружби - „Вчимося жити разом”.

Орієнтирами у популяризації духовності, творенні національних культурних цінностей, гідних нашої сучасності, можна назвати культурно-мистецькі заходи, що відбуваються у самій бібліотеці, Будинку культури, школі мистецтв за участю представників етнічних громад, вокальних самодіяльних колективів, вокально-хореографічних колективів. Наприклад: літературно-музичне свято „Співоча родина” за участю вокальних колективів; національне свято „...І живемо ми серце до серця - діти будинку одного”.

Познайомити користувачів з історією, звичаями, обрядовістю, літературною спадщиною народів-сусідів допоможуть: етнокалейдоскоп «Паралелі духовних культур»; фольклорама «Шануй і знай сусідський звичай», вечір народної єдності «Національні обереги», свято єднання «В океані рідного народу відкривай духовні острови», свято національної культури «Національні ігри та розваги».

Етнографічне краєзнавство може бути представлено оформленням у бібліотеці етнічного простору, де має демонструватися література про свята українського народу, місцеві звичаї, експонуватися атрибутика різних свят – вишивки, писанки та ін.

Цікавими для користувачів стануть конкурси серед місцевих умільців, виставки їхньої творчості, уроки народних ремесел, майстр - класи тощо.

З метою розвитку та збереження національно-культурної спадщини представників різних національностей, на базі бібліотек бажано створити клуби та об'єднання за інтересами в тісній співпраці з етнічними громадами, які проживають на території регіону. Діяльність клубу передбачає проведення різних конкурсів, подорожей, вікторин, свят, ділових ігор, інтерактивного спілкування, що допомагає дізнатись більше про життя, культурне надбання, традиції та звичаї народів різних національностей, що проживають на території громади.

У програму засідань клубу доцільно долучити краєзнавчі мандрівки, свято «Єврейські традиції», діалог «Кольори національних мистецтв», вечір Сімейного чаювання «Людське щастя від роду до роду», фольклорне національне свято «Стою серед усіх, калинових родичів моїх».

Тісна співпраця бібліотек з етнічними громадами, людьми різних національностей приносить плоди єднання всіх етнічних груп, які проживають у громаді, сприяє толерантності у ставленні один до одного представників різних національностей, примноженню скарбів духовності народів, збереження культур та традицій етнічних груп.

Список рекомендованих джерел:

Виговська Т.В. Деякі аспекти реалізації неперервної екологічної освіти в Україні./ Виговська Т.В., Миронова Н.Г //Еколог. вісн.- 2017. -№2.- с. 29-30.

Крайнюк О.В. Інтернет-ресурси по екології: аналіз сайтів вищих навчальних закладів України. Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 жовт. 2010 р. Донецьк, 2010. - с. 93-96.

Бычкова, Е.Ф. Секция «Экологическая информация и экологическая культура» конференции «Крым-2015». Обзор работы //Науч. и техн. б-ки.- 2016. - №1.- с. 63-67.

Плоха,Т.В. Формування екологічного світогляду майбутнього робітника – важливе завдання освітян вищих навчальних закладів. Екологічний вісник. 2013. №4.- с. 25-26.

Рапопорт, О.В. Роль бібліотеки у вихованні у студентської молоді екологічної культури. Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 жовт. 2010 р. Донецьк, 2010. С. 141-145. 7. Туркот Т.І. Психологія і педагогіка вищої школи : навч. посіб. Херсон, 2013.- 516 с

Машкова, З. М. Доля народів і час (Деякі аспекти вивчення історії, культури, літератури національних угруповань Криму) / З. М. Машкова // Соціологічні дослідження в бібліотеках. – 1993. – Вип. 4. – С. 14–18;

Гниловська Н. Ф., Машкова З. М. Вивчення читацьких інтересів та попиту кримських татар на літературу національних авторів та видання рідною мовою / Н. Ф. Гниловська, З. М. Машкова // Соціологічні дослідження в бібліотеках. – 1994. – Вип. 11. – С. 12–21.;

Грайданс Ю. М. Читацькі потреби польського населення, яке компактно проживає у Львівській області (за результатами соціологічного дослідження)/ Ю. М. Грайданс // Соціологічні дослідження в бібліотеках. – 1994. – Вип. 10. – С. 14–22.;

Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та інститутів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 1991–1995 рр. / Міністерство культури і мистецтв України; Національна парламентська бібліотека України; Уклад. : Л. М. Любаренко, О. О. Мастіпан. – Київ, 1998. – 136 с.;

Маркова, В. А. Культурологічна рецепція бібліотечного обслуговування етнічних меншин / В. А. Маркова // Вісник ХДАК. Вип. 1 Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатика : Зб. наук. праць. – Х. : ХДАК, 1999. – . 55–61;

Колодій, А.Л. Про поліетнічність України: кількісний та якісний виміри / Антоніна Колодій // Україна: проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. Конференція українських випускників програм наукового стажування у США – Львів, 18-21 вересня 2003 р. – Київ : Сти-лос, 2003. – С. 239–264;

Воскобойнікова-Гузєва О. Дискусійні питання розвитку теорії і методології бібліотекознавства / О. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник. – 2007. – № 2. – С. 3–9 (С. 6);

Столяров Ю. Н. Библиотечная этнология (этнобиблиотекведение) // Библиотечная энциклопедия. – М., 2007. – С. 189–190;

Манифест ИФЛА о поликультурной библиотеке (The IFLA Multicultural Library Manifesto) // Научные и техн. б-ки. – 2008. – № 7. – С. 5–9;

Степаненко І. Місія ОУНБ у розвитку діалогу і взаємозбагачення національних культур регіону / Інна Степаненко // Сучасний читач і бібліотека : зб. матеріалів круглого столу, 15-18 верес. 2008 р., м. Сімферополь. — К., 2008. — С. 79-84;

Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та інститутів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 2001–2005 рр. / Міністерство культури і мистецтв України; Національна парламентська бібліотека України; Уклад.: Т. Богуш, С. Зворський, Л. Любаренко, О. Мастіпан, Т. Швачка. – Київ, 2009. – 136 с.;

Цуріна І. О. Роль публічних бібліотек України у створенні багатокультурного суспільства / І. О. Цуріна // Миротворче значення бібліотеки у формуванні толерантності і духовності суспільства: за підсумка Міжнародної науково-практичної конференції. – Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2010. – С. 34–41;

Андоленко О. Бібліотека – територія толерантності /О. Андоленко //Бібл. форум України. – 2007. - №3. – С.38-41.

Библиотечное обслуживание полиэтнического населения региона: этнолог. грамотность библиотекаря: справ. пособ. /науч. ред. В. А. Щученко. – СПб.: Изд-во РНБ, 2003. – 91 с.

Ковальчук Л. Доступ до культурного розмаїття: бібліотечне обслуговування етнічних громад Києва /Л. Ковальчук //Бібл. форум України. – 2006. - №3. – С.11-13.

Корнійчук Н. Бібліотека і національні меншини: грані співпраці /Н. Корнійчук //Пріоритети діяльності Рівненської державної обласної бібліотеки: зб. ст. – Рівне, 2006. – С.79-83.

О. Наш скарб – рідна мова /О. Куценко //Вісн. Кн. палати. – 2004. - №12. – С.31-39.

Маркова В. А. Модель організації бібліотечного обслуговування етнічних меншин України /В. А. Маркова //Вісн. Кн. палати. – 1998. - №2. – С.10-12; №9. – С.15-17.

Маркова В. Культурологічна рецепція бібліотечного обслуговування етнічних меншин /В. Маркова //Вісн. Харків. держ. академії культури. – Х., 1999. – Вип. 1. – С.55-61.

Сидоренко А. Публічна бібліотека як соціальний інститут задоволення інформаційних потреб національних меншин /А. Сидоренко //Рідна шк. – 2001. - №1. – С.73-76.

«Еко» та «Етно» - діяльність публічних бібліотек

Методичні матеріали

Укладачка
Редакторка
Комп'ютерний набір,
комп'ютерна верстка

І.Терещенко
В. Величко
І. Терещенко

Підписано до друку

24.09.2020 р.

Видавець: Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради